

Plangerea prealabila ca mod special de sesizarea a organelor de cercetare penala

1. Notiune:

In unele situatii prevazute de lege declansarea procesului penal a fost lasata de legiuitor la initiativa persoanei vatamate precizandu-se ca punerea in miscare a actiunii penale se face numai la plangerea acesteia, ceea ce reprezinta o exceptie de la principiul oficialitatii procesului penal.

Plangerea prealabila este privita ca o dubla manifestare de vointa a persoanei vatamate si anume in primul rand ca o incunostiintare a organelor judiciare si in al doilea rand ca o expresia de vointa ca infractiunea sa fie urmarita.

Institutia plangerii prealabile spre deosebire de celelalte institutii ce tin de desfasurarea procesului penal, are pe langa reglementarea procesual penala (art. 131-132 C. pen.), motiv pentru care are o natura juridica mixta, fiind o cauza de pedepsibilitate si procedibilitate.

Plangerea penala este o cauza de pedepsibilitate intrucat aplicarea sanctiunii prevazuta de legea penala este conditionata de existenta acesteia.

Lipsa plangerii prealabile s-au neintroducerea acesteia cu respectarea conditiilor prevazute de lege conduce la inlaturarea raspunderii penale.

Sesizarea directa a instantei de judecata prin plangerea prealabila a persoanei vatamate numai poate avea loc, urmare a abrogarii art. 279 alin (2) litera "a" prin Legea nr. 356/2006, doar inceperea urmaririi penale si punere in miscare a actiunii penale fiind conditionata de plangerea prealabila.

In aceasta situatie, plangerea prealabila constituie si o conditie de procedibilitate.

Codul penal actual prevede ca actiunea penala se pune in miscare la plangerea prealabila a persoanei vatamate in cazul urmatoarelor infractiuni:

- lovirea sau alte violente - art. 180;
- vatamarea corporala - art. 181;
- vatamarea corporala din culpa - art. 181 alin. (1) si (3);
- violarea de domiciliu - art. 192 alin (1);
- violarea secretului corespondentei - art. 195;
- divulgarea secretului profesional - art. 196;
- violul - art. 197 alin. (1);
- furtul pedepsit la plangerea prealabila - art. 210;
- abuzul de incredere - art. 213;
- gestiunea frauduloasa - art. 214;
- distrugerea - art. 217 alin. (1);
- abandonul de familie - art. 305;
- nerespectarea masurilor privind incredintarea minorilor - art. 307;
- tulburarea folosintei locuintei - art. 320.

Sunt situatii cand in unele legi cu dispozitii penale, actiunea penala se pune in miscare la plangerea prealabila a persoanei vatamate: de exemplu art. 27 alin (2) si

(4) din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat.

Pentru toate aceste infracțiuni plângerea prealabilă constituie o condiție de pedepsibilitate¹.

Sub aspect procesual penal, plângerea prealabilă este o condiție de procedibilitate întrucât existența acesteia conduce la declanșarea și desfășurarea procesului penal.

Desfășurarea procesului penal poate fi influențată de atitudinea persoanei vătămate nu numai în ceea ce privește declanșarea, dar și desfășurarea procesului penal deoarece partea vătămată poate să-și retragă plângerea prealabilă și chiar să se împacă cu inculpatul.

2. Titularii plângerii prelabile

Potrivit art. 279 alin. (1), punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate pentru infracțiunile pe care legea le prevede în acest sens.

Faptul că numai persoana vătămată este titularul plângerii penale rezultă și din dispozițiile art. 131 C. pen., potrivit căruia în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prelabile de către persoana vătămată, lipsa acestei plângeri înlătură răspunderea penală.

Aceste reglementări fac ca dreptul de a introduce plângerea să aibă un caracter personal determinat, indivizibil și netransmisibil, raportat la caracterul infracțiunilor pentru care Codul penal prevede că este necesară o astfel de plângere.

Sfera titularilor plângerii prelabile este amplu reglementată de Codul de procedură penală.

Nu pot fi titulari ai plângerii prelabile:

- copilul major pentru părintele său;
- un sot pentru celălalt sot.

Persoana vătămată fiind singura care are dreptul exclusiv de a trage la răspundere pe o altă persoană pentru care a săvârșit una din acele infracțiuni pentru care este necesară plângerea prealabilă.

Conform art. 131 alin. (3) C. pen., fapta care a adus o vătămare mai multor persoane va atrage răspunderea penală chiar dacă plângerea prealabilă s-a făcut sau se menține numai de către una dintre ele.

Potrivit art. 131 alin. (4) C. pen., fapta atrage răspunderea penală a tuturor participanților la săvârșirea unei infracțiuni chiar dacă plângerea prealabilă s-a făcut sau se menține numai cu privire la unul dintre ei.

Legea prevede posibilitatea introducerii plângerii prelabile și de către alte persoane.

Plângerea prealabilă poate fi formulată și de o persoană juridică ce a suferit o vătămare printr-o infracțiune pentru care legea condiționează punerea în mișcare a acțiunii penale de o astfel de plângere².

1 V. Dongoroz, Drept penal, București, 1939, p. 729

2 Deciziile Curții Constituționale nr. 177/1998 și nr. 5/1999 publicate în Decizii și hotărâri, București, 2000, p. 180, p. 248

Potrivit art. 284 alin. (2), daca persoana vatamata este un minor sau un incapabil, plangerea prealabila va fi introdusa de persoana indreptatita a reclama.

In conformitate cu dispozitiile art. 132 alin. (3) C. pen., reprezentantul legal al persoanei lipsite de capacitate de exercitiu poate introduce plangere si totodata se poate impaca cu inculpatul.

Plangerea prealabila poate fi formulata si de reprezentantul legal al persoanei vatamate care potrivit legii pot fi, parintii, tutore, curator, sau prin mandatar.

Mandatul trebuie sa fie unul cu caracter special iar procura va fi atasata la dosar.

In cazul in care persoana vatamata este lipsita de capacitate de exercitiu sau cu capacitate de exercitiu restransa, in conformitate cu prevederile art. 131 alin. (5) C. pen., actiunea penala se pune in miscare din oficiu.

Daca dupa introducerea plangerii prealabile a intervenit decesul persoanei vatamate, procesul penal va continua intrucat decesul acesteia nu constituie o cauza din cele sa conduca la stingerea actiunii penale.

In situatia in care plangerea prealabila a fost formulata de o persoana fara calitate, persoana vatamata si-o va putea insusi printr-o declaratie daca organelor de cercetare penala sau dupa caz in fata instantei de judecata in termen de doua luni din ziua in care persoana vatamata a stiut cine este faptuitorul (art. 284 alin. (1)).

3. Continutul plangerii prealabile

Potrivit art. 283, plangerea prealabila trebuie sa cuprinda:

- descrierea faptei;
- indicarea autorului;
- aratarea mijloacelor de proba;
- indicarea adreselor partilor si a martorilor;
- precizarea daca persoana vatamata se constituie sau nu parte civila si cand este cazul indicarea persoanelor raspunzatoare civilmente.

Legea nu cere ca persoana vatamata sa arata si incadrarea juridica a faptei pe care o reclama.

Plangerea prealabila se face printr-o cerere scrisa dar si oral in cazul in care persoana vatamata nu stie sa scrie.

Plangerea prealabila va fi semnata de persoana vatamata.

4. Termenul de introducere a plangerii prealabile

Potrivit art. 284 alin. (1), in cazul infractiunilor pentru care legea prevede ca este necesara o plangere prealabila, aceasta trebuie sa fie introdusa in termen de doua luni, din ziua in care persoana vatamata a stiut cine este faptuitorul.

In literatura de specialitate unii autori³ sustin ca termenul de introducere al plangerii prealabile este un termen de prescriptie a raspunderii penale si trebuie calculat potrivit normelor de drept penal privitoare la termenele substantiale, in timp

3 M. Popovici, Plangerea prealabila in reglementarea actualului Cod de procedura penala, in RRD nr. 9/1969 p. 23

ce alti autori, considera ca este un termen de decadere⁴, depasirea lui atragand anularea plangerii prealabile si a urmaririi efectuate.

Intr-o alta opinie⁵ se apreciaza ca termenul de introducere a plangerii prealabile are un caracter special cu elemente substantiale, dar si de procedura.

Potrivit acestei sustineri, lipsa plangerii prealabile sau introducerii ei tardiva constituie o cauza de inlaturare a raspunderii penale.

In consecinta termenul, de doua luni are caracterul unui termen substantial, referindu-se la dreptul de a pedepsi pe faptuitor, drept care se stinge in momentul in care nu a fost introdusa in termen plangerea prealabila.

Depasirea termenului de introducere a plangerii prealabile atrage solutii de fond respectiv incetarea urmaririi penale si incetarea procesului penal, nu anularea sesizarii organului de urmarire penala sau a instantei de judecata.

In acest sens este si dispozitia din art. 285 care prevede ca plangerea prealabila gresit indreptata la organul de urmarire penala sau la instanta de judecata se demite organului competent. In aceste cazuri, plangerea se considera valabila daca a fost introdusa in termen la organul competent.

Termenul de doua luni se calculeaza potrivit dispozitiilor art. 186 - 187 C. proc. pen., exceptie facand, potrivit art. 188, doar termenele privitoare la luarea, mentinerea sau revocarea masurilor preventive.

Ca urmare termenul de doua luni, desi este un termen substantial, este supus normelor din Codul de procedura penala⁶.

Potrivit art. 284 alin. (1), plangerea prealabila trebuie introdusa in termen de doua luni din ziua in care partea vatamata a stiut cine este faptuitorul, iar alin. (2), al aceluiasi text prevede ca aceasta trebuie introdusa in termen de doua luni din ziua in care minorul sau incapabilul a stiut cine este faptuitorul.

Daca partea vatamata a cerut identificarea faptuitorului data se va calcula din ziua in care acesta a fost identificat de organele de cercetare penala aspect ce va rezulta din procesul verbal intocmit cu aceasta ocazie.

Data se va calcula in raport cu dispozitiile art. 186.

Daca plangerea prealabila a fost inregistrata la un organ necompetent si a fost formulata in termen de doua luni ea va fi considerata in termen.

5. Introducerea plangerii prealabile la organul de urmarire penala

Potrivit art. 279 alin (2), plangerea prealabila se adreseaza organului de cercetare penala sau procurorului potrivit legii.

Actualul Cod penal prevede obligativitatea plangerii prealabile in cazul urmatoarelor infractiuni:

- lovirea sau alte violente - art. 180;
- vatamarea corporala - art. 181;

4 N. Iiescu, in Explicatii teoretice ale Codului de procedura penala roman. Partea speciala, vol II, Ed. Academiei Bucuresti, 1976, p.100

5 Grigore Theodoru, Tratat de Drept procesual penal, Editura Hamangiu, Bucuresti, 2007, p. 577

6 I. Neagu, L. Moldovan, Drept procesual penal. Indreptar de practica judiciara, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1982, p. 140

- vatamarea corporala din culpa - art. 181 alin. (1) si (3);
- violarea de domiciliu - art. 192 alin (1);
- violarea secretului corespondentei - art. 195;
- divulgarea secretului profesional - art. 196;
- violul - art. 197 alin. (1);
- furtul pedepsit la plangerea prealabila - art. 210;
- abuzul de incredere - art. 213;
- gestiunea frauduloasa - art. 214;
- distrugerea - art. 217 alin. (1);
- abandonul de familie - art. 305;
- nerespectarea masurilor privind incredintarea minorilor - art. 307;
- tulburarea folosintei locuintei - art. 320.

Cand faptuitorul are calitatea de judecator, procuror, notar, militar, politist, deputat, senator etc la momentul savarsirii infractiunii plangerea prealabila se adreseaza organului competent sa efectueze urmarirea penala.

In aceste conditii subiectul activ al infractiunilor este un subiect circumstatiat, iar competenta este daca de calitatea persoanei care a comis infractiunea. Organul competent sa efectueze urmarirea penala in acest caz este procurorul.

Atunci cand faptuitorul nu detine o anumita calitate plangerea prealabila se adreseaza organelor de cercetare penala ale politiei judiciare.

Intrucat infractiunile supuse plangerii prealabile sunt date in competenta judecatoriei rezulta ca plangerea prealabila se introduce la procurorul competent teritorial sau la organele de cercetare ale politiei judiciare.

Daca prin plangerea prealabila a persoanei vatamate organul de cercetare penala a fost sesizat cu mai multe infractiuni din care, pentru unele infractiuni punerea in miscare a actiunii penale se face la plangerea prealabila iar pentru alte infractiuni punerea in miscare a actiunii penale nu se face la plangerea prealabila a persoanei vatamate si nu este posibila disjungerea, intr-un atare caz se va aplica procedura prevazuta de art. 35, care se refera la organul competent sa rezolve cauza.

In caz de infractiune flagranta, organul de urmarire penala este obligat sa constate savarsirea acesteia chiar in lipsa plangerii prealabile.

Daca infractiunea savarsita este dintre cele prevazute in Codul penal pentru care punerea in miscare a actiunii penale are loc la plangerea prealabila, organul de urmarire penala va chema persoana vatamata si, daca aceasta declara ca formuleaza plangere prealabila, continua urmarirea penala.

In caz contrar, procurorul va dispune incetarea urmaririi penale.

Dupa inregistrarea plangerii prealabile, organul de cercetare penala al politiei judiciare sau procurorul va dispune inceperea urmaririi penale prin rezolutie sau ordonanta motivata.

Art. 286 alin. (1), prevede ca "daca intr-o cauza in care s-au facut acte de cercetare penala se considera ulterior ca fapta urmeaza a primi o incadrare juridica pentru care este necesara plangerea prealabila, organul de cercetare penala cheama partea vatamata si o intreaba daca intelege sa faca plangere".

Funcție de manifestarea de vointa, organul de cercetare penala, va continua sau nu cercetarea.

Daca partea vatamata nu intelege sa formuleze plangere prealabila organul de cercetare penala va transmite actele dosarului in vederea incetarii urmaririi penale.